

02 OKT 2008

**DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT**

Justis- og politidepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

JUSTISDEPARTEMENTET	
- 2 OKT 2008	
SAKSNR.: 200705683	
AVD/KONT/BEH: SIA/SIA/PMBO	
DOK.NR. 47	ARKIVKODE: 42

Deres ref
200705683

Vår ref
200803140-/ELU

Dato
01.10.2008

NOU 2007:7 Fritz Moen og norsk strafferettspleie - Høring

Vi viser til Justisdepartementets (JD) ekspedisjon av 30. juni 2008.

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) har følgende merknader i saken:

Ad "Spørsmål om det bør innføres en generell regel om oppnevning av forsvare for mistenkte eller siktede som er døv eller tilhører en annen gruppe som ofte vil ha dårligere mulighet til å ivareta eget tarv (anbefaling nr. 8)"

I straffeprosessloven § 100 annet ledd er det en skjønnsmessig adgang for retten til å oppnevne forsvare for siktede når særlige grunner taler for det. Bestemmelsen gjelder både for hovedforhandling og under etterforskning.

I høringsbrevet har JD bedt om høringsinstansenes syn på mulige tiltak for å sikre at mistenkte/siktede som reelt sett har et særskilt behov for det, får oppnevnt forsvare.

Mælandutvalget anbefaler å gjøre reglene om rett til forsvare mer presise, og foreslår innføring av en særregel om ubetinget rett til forsvare under etterforskningen for "døve og andre grupper som ofte vil ha dårligere muligheter til å ivareta eget tarv". JD er i tvil om at utvalgets forslag totalt sett vil gjøre reglene mer presise for andre grupper med funksjonshemninger enn døve. JD foreslår derfor at en eventuell særregel avgrenses til mennesker med betydelig nedsatt syn, hørsel eller taleevne.

Alternativt foreslår JD å lovfeste en plikt for politiet og påtalemyndigheten til å vurdere behovet for å ta opp spørsmål om oppnevning av forsvare etter straffeprosessloven § 100 annet ledd. Reell anvendelse av denne bestemmelsen forutsetter at noen aktivt ser og målbærer at det kan foreligge et særskilt behov for forsvare.

Postadresse
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse
Einar Gerhardsens plass 3

Telefon
22 24 90 90
Org no.
983 887 406

Administrasjonsavdelingen
Telefaks
22 24 95 77

Saksbehandler
E.Lien Utstumo

HOD viser til fundamentet for reglene om rett til forsvarer om at alle skal ha en reell rett til å ivareta sine interesser når de anklages for et straffbart forhold. I dette ligger også et krav om likhet, nemlig at *alle* skal ha denne retten.

HOD er enig i at tilleggskategorien "andre grupper som ofte vil ha dårligere muligheter til å ivareta eget tarv" i Mælandutvalgets forslag antakelig ikke vil gi en sterkere materiell rett enn det som i dag kan utledes av straffeprosessloven § 100 annet ledd. På den annen side vil en avgrensning til mennesker med bestemte typer funksjonshemninger, herunder betydelig nedsatt syn, hørsel eller taleevne, utfordre likhetshensynet som nevnt over. Også andre sårbarhetsgrupper vil kunne tenkes å ha et særskilt behov for forsvarer, som for eksempel mennesker med psykiske problemer/lidelser. Det avgjørende må være en individuell vurdering av vedkommendes mulighet til å ivareta egne rettigheter og interesser overfor politi og påtalemyndighet.

HOD mener derfor at lovfesting av en vurderingsplikt for politiet og påtalemyndigheten vil være et mer egnet tiltak for å sikre at mistenkte/siktede som reelt sett har et særskilt behov for det, får oppnevnt forsvarer. En slik vurderingsplikt vil kunne maksimere anvendelsen av straffeprosessloven § 100 annet ledd og bidra til en økt individuell tilnærming, i tråd med likhetshensynet.

Ad "Spørsmål om det bør vurderes å endre regler om oppnevning av sakkyndige (anbefaling nr. 9)"

JD har i høringsbrevet opplyst at departementet for tiden vurderer ulike sider ved bruk av sakkyndige i straffesaker. Videre fremgår det at JD i den forbindelse først og fremst ønsker høringsinstansenes syn på hvorvidt det anses nødvendig å innføre et tydelig skille mellom politi/påtalemyndighet og sakkyndige. Dersom endringer i dagens ordning skal foretas, blir det ytterligere et spørsmål hvor vidtrekkende de skal være. JD har presentert to alternative endringsforslag. Ett alternativ er en ordning der en sakkyndig som har utført oppdrag for påtalemyndigheten blir avskåret fra senere å bli oppnevnt av retten. Et annet alternativ for å redusere bindingen mellom politi/påtalemyndighet og den sakkyndige er å innføre organisatoriske endringer i tråd med de Mælandutvalget har skissert; hvor politiet, i stedet for å ta direkte kontakt med den medisinske sakkyndige, kan melde sitt behov til en uavhengig instans med kompetanse til å vurdere hvem som er kvalifisert til å utføre oppdrag.

Det er, etter vår oppfatning, et viktig utgangspunkt at politi og påtalemakten har en objektivitetsplikt på de ulike trinn under straffesakens gang. Det er en like viktig oppgave for politiet og påtalemyndigheten å sørge for at de uskyldige går fri som det er å sørge for at de skyldige blir dømt. Plikten til å opptre objektivt og sannhetssøkende vil logisk også gjelde når politiet og påtalemakten søker etter og utformer mandat til sakkyndige. I tillegg til den objektivitetsplikt som påhviler politi og påtalemyndigheten, har også sakkyndige med helsepersonellbakgrunn en selvstendig plikt til å opptre objektivt.

Det følger av helsepersonelloven (hpl) § 15 at den som utsteder erklæringen skal være "varsom, nøyaktig og objektiv". Bestemmelsen i helsepersonelloven inneholder også en egen habilitetsregel, kfr. habilitetsbestemmelsen i straffeprosessloven § 142. Kravene etter hpl. § 15 gjelder uavhengig av om helsepersonellet handler på oppdrag for pasient eller på oppdrag fra en tredjeperson. Kravet om at helsepersonellet som fagperson skal opptre "objektivt", innebærer at det etter gjeldende rett er forutsatt et skille mellom den sakkyndige og oppdragsgiveren. Utgangspunktet er at den sakkyndige ikke bare skal, men faktisk forventes å skulle klare, å vurdere faglige spørsmål på en upartisk måte. På denne bakgrunn er det vanskelig å se at det skal være nødvendig å innføre et tydeligere skille mellom politi/påtalemyndighet og sakkyndige.

Etter HODs vurdering, bør regelverket for den sakkyndiges rolle innenfor strafferettspleien ikke ses løsrevet fra det regelverk som gjelder for sakkyndige innenfor andre rettsområder. En sakkyndig som utfører en faglig vurdering etter oppdrag fra for eksempel trygden, pasientskadeordningen, utlendingsdirektoratet, billighetserstatningsordningen eller et forsikringsselskap forutsettes å kunne vurdere saken fritt og uten føringer fra oppdragsgiveren. Dersom man ikke skulle kunne legge en slik forutsetning til grunn, ville bruken av sakkyndige øke eksplisitt innenfor en rekke saksfelt. En slik utvikling ville beslaglegge en ikke ubetydelig andel av arbeidskapasiteten til viktige helsepersonellgrupper, i særdeleshet leger og psykologer. I tillegg vil saksbehandlingstiden for straffesaker antas å kunne øke. Det siste ville kunne innebære en svekkelse av individets rettsvern.

Det er i høringsbrevet referert at Mælandutvalget nevner at en sakkyndig som er engasjert av politiet, normalt ikke blir ansett inhabil til senere å bli rettsoppnevnt sakkyndig. Etter HODs vurdering, synes det heller ikke å foreligge noen overbevisende argumentasjon som taler for etablering av en slik regel om "automatisk" inhabilitet. HOD mener at den sakkyndiges habilitet må vurderes konkret i den enkelte sak. At den sakkyndige tidligere har vurdert saken etter oppdrag fra politi/påtalemakt vil i seg selv ikke være avgjørende i en slik habilitetsvurdering.

Dersom det synes å hefte feil eller mangler ved den sakkyndiges arbeid eller vurdering, vil det selvfølgelig være grunn for politi/påtalemakt eller retten til å innhente ny sakkyndig vurdering (second opinion). Automatisk innhenting av second opinion i alle saker vil imidlertid kunne innebære en kapasitetsmessig utfordring – ikke bare innenfor strafferettspleien, men også innenfor den utøvende helsestjeneste.

Ad "Spørsmål om det bør lovfestes at både retten og politiet/påtalemyndigheten bør pålegges å utforme skriftlig mandat og eventuelt tilleggsmandat til sakkyndige (anbefaling nr. 10)"

JD har bedt om høringsinstansenes syn på spørsmålet om det bør fremmes forslag om å lovfeste at henholdsvis retten og påtalemyndigheten skal utforme skriftlige mandat og eventuelt tilleggsmandat til sakkyndige. Videre om høringsinstansenes syn på forslag til

formulering. I tillegg har Justisdepartementet bedt om høringsinstansenes syn på behovet for foreslåtte forskriftshjemmel og behovet for nærmere regler om utformingen av mandat og eventuelt tilleggsmandat.

HOD støtter fullt ut forslaget om lovfesting av krav til at mandat og eventuelle tilleggsmandat skal være skriftlig.

HOD ser ikke bort fra at det vil kunne være hensiktsmessig å gi nærmere bestemmelser om hvordan mandat til sakkyndige i straffesaker skal utformes. Det vises her til at man i dette reguleringsarbeidet kan ta utgangspunkt i eksisterende anbefalinger om utforming av mandater gitt av Den rettsmedisinske kommisjon.

I denne sammenheng skal det også nevnes at Stortinget våren 2008 vedtok en endring i helsepersonelloven § 15 som gir HOD hjemmel til i forskrift å regulere helsepersonells utstedelse av attester, erklæringer og lignende, jf. Besl. O. nr. 53 (2007-2008). HOD vil under arbeidet med forskriften høsten 2008 bl.a. vurdere om det i forskriften kan og bør oppstilles noen generelle minimumskrav til innholdet av mandat til helsepersonell som skal utarbeide sakkyndige erklæringer.

Innenfor de ulike saksområder, både i og utenfor strafferettspleien, finner man allerede i dag en ikke ubetydelig bruk av ulike typer standardmandater. Bruken er delvis begrunnet i effektivitetshensyn. I tillegg vil det være konfliktdempende dersom partene kan etablere omforente standardformuleringer i mandatene til de sakkyndige. Fordi de rettslige vurderingstema vil variere fra rettsområde til rettsområde, vil standardmandater bare være fullt ut relevante innenfor sitt respektive rettsområde. Også innenfor samme saksfelt vil det være behov for fleksibilitet og mulighet til å individualisere utforming av mandatet til den sakkyndige. På denne bakgrunn, kan det ikke realistisk forventes at Helse- og omsorgsdepartementet i forskriften skal kunne utvikle universelle standardmandater som skal brukes i alle saker hvor helsepersonell utfører et sakkyndigarbeid. Mer realistisk vil det være å forskriftsfeste noen minimumskrav til sakkyndighetserklæringer som reflekteres i bestillerens utforming av mandat.

Merknader til den øvrige oppfølgingen av Mælandutvalgets anbefalinger:

Ad "Spørsmål om opplæring av sakkyndige som skal bistå i rettssaker (anbefaling nr. 11)"

JD refererer at Mælandutvalget mener det bør vurderes om det er hensiktsmessig med opplæring av sakkyndige. Utvalget mener sakkyndige bør gjøres kjent med juristenes begrepsbruk og redegjøre særskilt for innholdet i sannsynlighetsvurderinger for å unngå misforståelser. Utvalget fremhever behovet for at sakkyndige orienteres om hva rollen som sakkyndig innebærer. Utvalget påpeker at det er viktig at de sakkyndige forstår sine roller som objektive premissleverandører, og at de sakkyndige vet at de skal uttrykke tvil omkring sine konklusjoner dersom det er faglig grunnlag for det.

I følge høringsbrevet, har JD besluttet at det skal opprettes en tverrdepartemental gruppe som skal se nærmere på rekruttering og utdanning av rettspsykiatriske sakkyndige. Videre at JD antar at en slik gruppe vil kunne bidra til å ivareta Mælandutvalgets anbefaling.

Når det gjelder spørsmål om opprettelse av en tverrdepartemental gruppe, vises det til møte om dette mellom JD, KD og HOD 19. juni 2008. HOD reiste da spørsmål ved om etablering av en arbeidsgruppe på departementalt nivå var den mest hensiktsmessige fremgangsmåte. Fra HOD side ble det videre anført at HOD og kompetansesentrene for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri burde være involvert i et slikt arbeid.

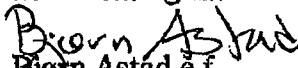
Når det gjelder spørsmål om opplæring av sakkyndige, er HOD av den oppfatning at opplæring av sakkyndige vil kunne bidra til kvalitet på sakkyndigerklæringer. Det kan i den sammenheng vises til andre aktuelle utredninger om kvalitet i sakkyndigarbeid: NOU 2000:23 *Forsikringsselskapers innhenting, bruk og lagring av helseopplysninger* (Røsægutvalget), Rapport 16. mai 2006 *Varsom, nøyaktig og objektiv – krav til attester og erklæringer fra helsepersonell* (Gravergruppen), NOU 2001: 12 *Rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker* (Rognumutvalget) og NOU 2006: 9 *Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker* (Øvreeidutvalget). For øvrig vises det til Sosial- og helsedirektoratets veileder IS-9/2006 og Legeforeningens veileder "Fortelling, funn, fortolkning, formidling. En praktisk veileder for legers attestarbeid i spennet mellom innsikt, innlevelse, rammer og ressurser" av april 2008.

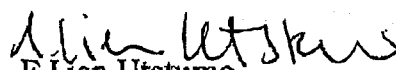
Det kan i den forbindelse opplyses om at HOD har gitt Helsedirektoratet i oppdrag å utrede nærmere hvordan slik opplæring i sakkyndigarbeid kan gjennomføres. Videre er det bedt om at saken blir lagt fram for Nasjonalt råd for spesialistutdanning av leger og legefording (NR) med anmodning om at Rådet vurderer hvordan opplæring i sakkyndigarbeid kan inngå i legespesialistutdanningen innenfor dagens rammer for slik spesialistutdanning, gjerne med utarbeiding av konkrete forslag til omfang og innhold av en slik opplæring som ledd i spesialistutdanningen.

Merknader til administrative og økonomiske konsekvenser

Helse- og omsorgsdepartementet slutter seg til JDs vurdering i at presenterte alternative endringer av reglene for sakkyndiges oppnevning og habilitet, vil få økonomiske og administrative konsekvenser.

Med vennlig hilsen

Bjørn Astad e.f.
avdelingsdirektør

E.Lien Utstumo
førstekonsulent